O`zbek adabiyoti fani

Mavzu: HAMID OLIMJON IJODIDA XALQ OG‘ZAKI IJODINING O‘RNI. SHOIR LIRIKASIDA TABIAT TASVIRI. MAQSUD SHAYXZODANING 30-YILLAR SHE’RIYATI. TRAGEDIYADA ZOHIRIY VA BOTINIY KONFLIKT. DRAMATIK ASARLARIDA TARIXIY SHAXSLAR TALQINI. URUSH YILLARIGA XOS JANGOVOR LIRIKA.

Omanova Mubora Abdurazakovna

REJA:

- Hamid Olimjon ijodida xalq og‘zaki ijodining o‘rni.
- Shoir lirikasida tabiat tasviri.
- Maqsud Shayxzoda ijodiy faoliyati.
- Tragediyada zohiriy va botiniy konflikt. Dramatik asarlarida tarixiy shaxslar talqini

Darsning shiori:

ADABIYOT ATOMDAN KUCHLI, UNING KUCHINI O`TIN YORISHGA SARFLAMASLIK KERAK.

ABDULLA QAHHOR

ADABIYOTLAR:

1. Olimjon H. Tanlangan asarlar (3 tomlik).-T.: "Badiiy adabiyot", 1-2-tomlar, 1957-58.
2. Olimjon H. Asarlar (5 tomlik).-T.: "Adabiyot va san`at", 1-2-tomlar. 1970-71.
3. Olimjon H. Mukammal asarlar to`plami (10 tomlik).-T.: "Fan", 1-2-tomlar, 1979.
4. Azimov S. Hamid Olimjon abadiyati.-T.: "Badiiy adabiyot", 1967.
5. Yoqubov H. Hamid Olimjon. // O`zbek adabiyoti tarixi (3 tomlik).-T.: "Fan", 2-tom, 1971.
6. Karimov N. Hamid Olimjonning poetik mahorati.-T.: "Fan", 1964.
7. Karimov N. Hamid Olimjon (shoir hayoti va ijodidan lavhalar). -T.: "Yosh gvardiya",1979.
8. Yoqubov H. Oybek lirikasida obrazlar sistemasi va lirik xarakter. //H.Yoqubov. Adabiy maqolalar.-T.: "Adabiyot va san`at", 1970.
9. Imomov B. Hamid Olimjon-dramaturg. // Nafosat chashmasi.-T.: "Fan", 1970.
10. Qurbonov D. Hamid Olimjonni bilasizmi? // "Sharq yulduzi", 2002, 2-son.
11. Qosimov S. Hamid Olimjon adabiy tanqidchi sifatida. // Nafosat chashmas.-T.: "Fan", 1970

Hamkorlik tenglamasi

1909-yil 12-dekabr	**X**	**Hamid Olimjon tug`ilgan**
Ularning qo`llarida tarbiyalangan	Azim bobo	X
X	"Kimdir" nomli	1926- yil
Hamid Olimjon 1929-yil talabalik davrida	X	Ilk she'riy to`plami
Birinchi marta nashrga tayyorlagan	Xalq dostoni	X
X	Tarixiy	dramasi
1935-yil	X	Turmush qurishgan
33 yoshida	X	Unvonini olgan
X	Avtomobil halokati	Vafot etgan

Hayot yo’li:

- 1909-yil 12-dekabrda Jizzax shahrida tug’ildi.
- Onasi - Komila aya.
- 4 yoshdan so’ng Azimbobo qo’lida tarbiyalanadi.
- Jizzaxdagi Narimonov nomli o’rta maktabni tugatib, Samarqanddagi o’zbek bilim yurtida o’qidi.
- 1928-yil Oliy Pedagogika institutining iqtisod fakultetida o’qiy boshladi.
- 1944-yil 3-iyulda vafot etdi.

“Men bir qaro kunda tug’ildim,
Tug’ildimu, shu on bo’g’ildim”

voqea 1916-yilgi Jizzax qo’zg’olonining shafqatsiz bostirilishi edi.

- Talabalik davridanoq, ilk she'riy to'plami "Ko'klam" va hikoyalar to'plami "Tong shabadasi" e'lon qilindi.
- Shoirning "*Olov sochlar*"(1931), "*Poyga*", "*O'lim yovga*"(1932), "'*Daryo kechasi*" (1936), "*She'rlar*"(1937), "*O'lka*", "*Oygul bilan Baxtiyor*"(1939) va "*Baxt*" she'riy to'plamlari, tarjimalari ketma-ket e'lon qilindi.
- 1939-yil O'zbekiston yozuvchilar uyushmasiga mas'ul kotib bo'ldi.

Ilk she’ri

Hamid Olimjon ilk she’rining nomi

“KIMDIR”

1926-yil yozilgan

BIRINCHI TO‘PLAMI

- «Ko‘klam» nomli birinchi she’rlar to‘plami **1929-yilda** o‘z o‘quvchilarini topdi.

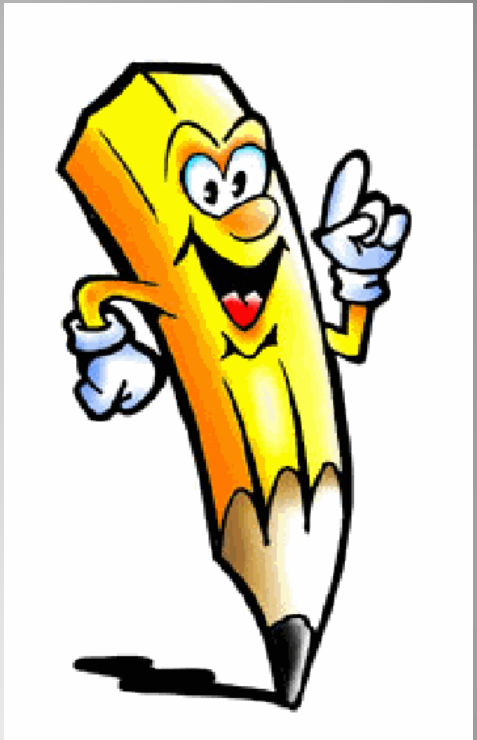

ASARLARI

She'riy to`plamlari

- 1931-yil – “Olov sochlar”
- 1932-yil – “Poyga”
- 1937-yil – “She’rlar”
- 1940-yil – “Baxt”
- 1936-yil – “Daryo kechasi”
- 1939-yil – “O`lka” va boshqalar.

1932-yil ko'klamda shoirning Farg'onaga safari "Baxtlar vodiysi" balladasini yaratilishiga sabab bo'ldi.

Barcha yaproqlari
birday ko'kargan.
Novdalari jonli
bu noyob bahor.
Qarashlari nurga to'lgan
bu ulug' vodiy
ko'm-ko'k!..

Hamid Olimjonning lirik qahramoni ona tuprog'ini ardoqlaydi, shu beshikda ulg'aygani bilan iftixor qiladi:

Men dunyoga kelgan kundanoq
Vatanim deb seni, uyg'ondim.
Odam baxti birgina senda
Bo`luriga mukammal qondim.

"O`lka" she`ridan olingan mana bu to`rtlikda ham Vatan haqidagi tuyg'ular samimiy.

Qulog'imga noming kirganda
Qumlik kabi tashna boqurman.
Sening jannat vodiylaringdan
Nahrlarday to`lib oqurman.

Suratlarga yashirin sirlar

A.Nazarov “O’rik gullaganda”

SHOIR IJOD BILAN BAND

- **“Oygul bilan Baxtiyor”(1937) negizida “Malikai Husnobod” ertagi, ammo, dostonda 1917-yil inqilobining majoziy – ertaknamo tasviridir.**

“OYGUL BILAN BAXTIYOR”

ERTAK-DOSTONI

Eslab qoling!

Ushbu ertak-doston 1937-yil 16-26-noyabr kunlari yozilgan!

Doston qisqa satrlarda

- Juda qadim zamonda, Jambil degan yurtda nihoyatda og‘ir ahvolga tushgan xalq o‘zini qul qilgan xon zulmiga qarshi bosh ko‘taradi.
- Qo`zg`olonga keksa qul Darxon va uning mardona qizi Oygul boshchilik qilardi.
- Qo`zg`olon bostirilib, Darxon qatl etiladi. Oygul asir olinadi.

- Tarlon ismli keksa qul zindonda yotgan Oygulni qutqaradi. Qizni sandiqqa solib daryoga oqizib yuboradi. Daryoda uch oy oqqan sandiq Jurjon degan yurtga kelib qoladi.

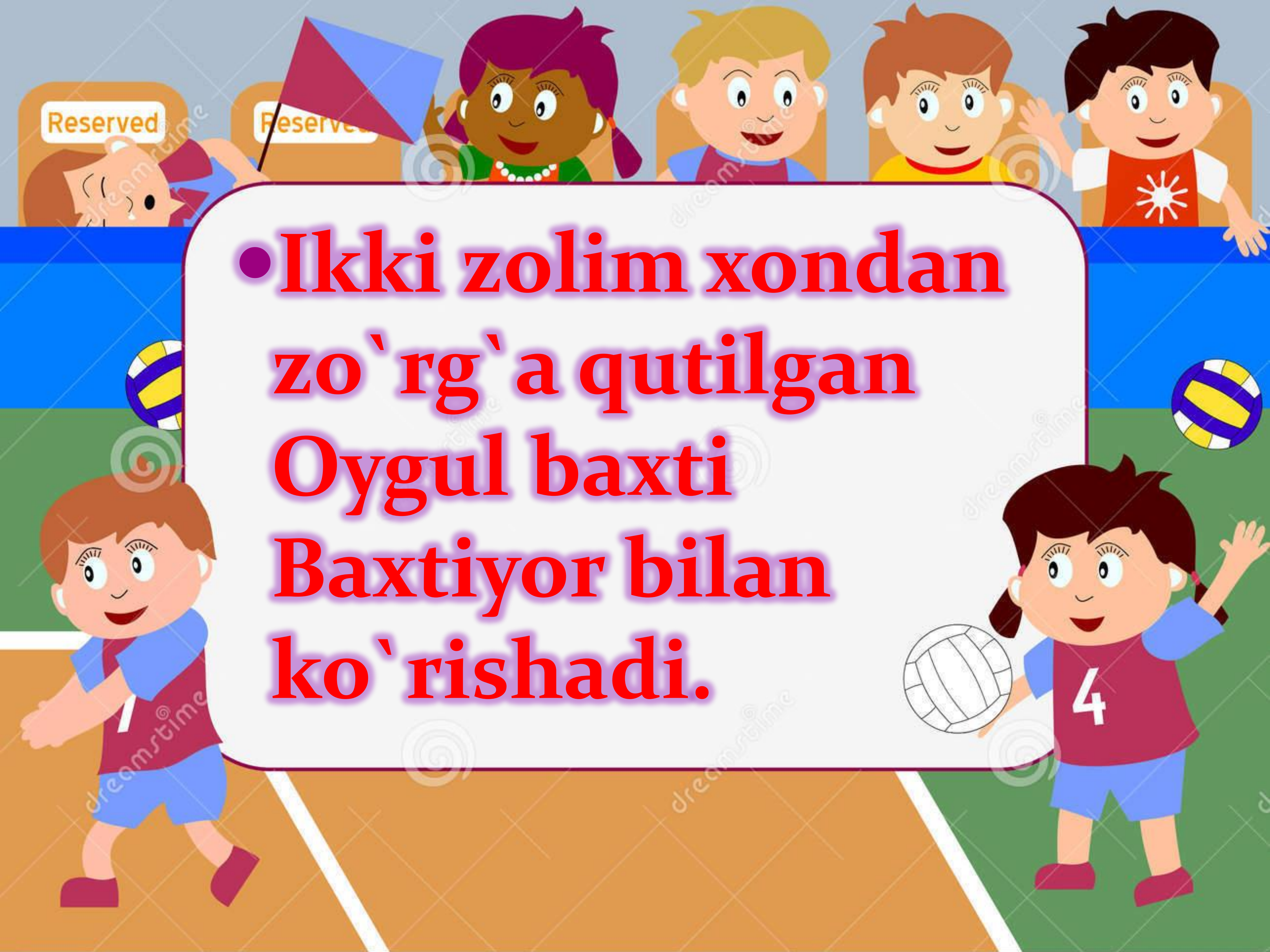

- **Ikki zolim xondan zo`rg`a qutilgan Oygul baxti Baxtiyor bilan ko`rishadi.**

Jayhun baliq ichidagi gavhar

Jasur Oygul eri Baxtiyor bilan birga o`z yurtini zolim xondan ozod qiladilar

Mustahkamlash

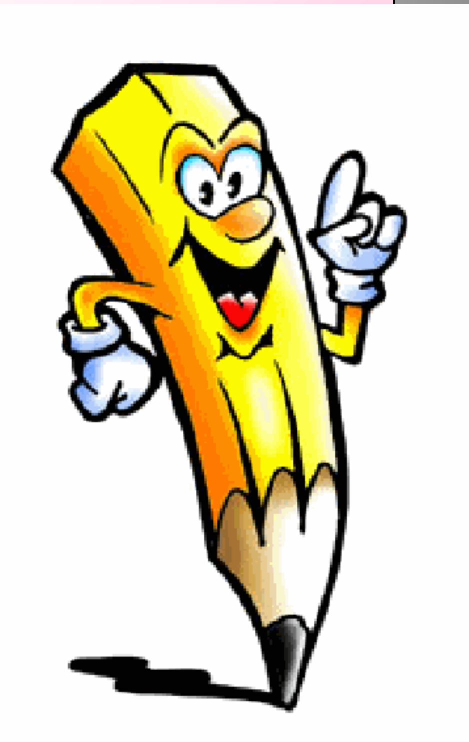

Davom ettiring

- 1. **Oygulni zindondan ozod qilgan qul ________________**
- **2. Qullar isyoniga boshchilik qilganlar ________________**
- **3. Qullar isyon qilgan yurt nomi _______________________**
- **4. Daryodan sandiqni tutib oldi________________________**
- **5. Oygul baliq qornida yotganida topgan edi__________**
- **6. Oygulni baliq qornidan chiqardilar_________________**
- **7. Baxtiyor tug`ilgan yurt______________________________**
- **8. Oygulni yutib yuborgan baliqning nomi____________**
- **9. Oygul Jurjon shohiga tegmaslik uchun o`zini_______**
- **10. Tarlon sandiqqa Oygul uchun yetadigan___________**

Ortiqchasini ayting

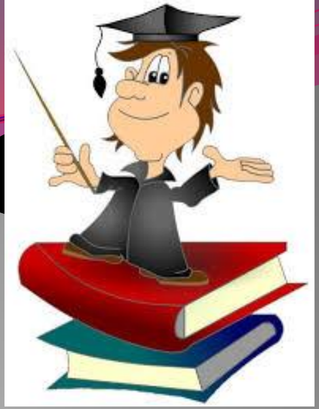

Jambil	Oygul	Shamshir
Susambil	Qoraxon	Sandiq
Zangar	Baxtiyor	Gavhar
Jurjon	Darxon	Baliq

Solishtiring:

Jambil degan tomonda,
Juda qadim zamonda
Qullar isyon qildilar.
Jangga kirib qo`shinlar,
Urushib oy-u kunlar
Olamni qon qildilar.

Solishtiring:

Tinchlik tugab och elda,
Mamlakat qoldi selda.
Dahshat ichra yonib xon
Har tomon qildi farmon.
To`xtamay bo`ron qoqdi,
Maydonlarga o`t yoqdi.

Solishtiring:

O`z holiga qilib or,
Tikib qator-qator dor,
Ko`zlariga to`lib qon,
Zambaraklar bo`shatdi,
Tani zaharga botdi.
Jambil eli ko`p zamon
Qo`zg`alon bo`lib yotdi.

“Oygul bilan Baxtiyor”

Shijoat

Matonat

Sadoqat

effects1.ru

Savol va topshiriqlar

- 1. Xalqimizda «Uzukka ko‘z qo‘ygandek» degan ibora bor. Shu iborani Oygul bilan Baxtiyorga nisbatan ishlatsa bo‘ladimi?
- 2. Oygul zolim podshoh qo‘lidan qutulish uchun o‘zini tashlagan daryo qaysi daryo bo‘lishi mumkin?
- 3. Baliq qornidan tirik chiqqan Oygulning o‘zi Baxtiyorning otasiga unga kelin bo‘lmoq niyatida ekanini aytadi. Shu holatni qanday izohlaysiz?
- 4. Asarning qaysi qahramoni o‘z ozodligi, baxt-u saodati yo‘lida ko‘proq harakat qiladi? Buning sababi nimada, deb o‘ylaysiz?

- Hamid Olimjon ham zamonaviy, ham tarixiy mavzularda birdek samarali ijod qilardi. Uning «Muqanna» nomli tarixiy, «Jinoyat» deb nomlangan zamonaviy mavzudagi she’riy dramalari bor.

Hamid Olimjonning o`lmas asarlari o`zining badiiy qimmatini aslo yo`qotmaydi.

MAQSUD SHAYXZODA

(1908-1967)

- Maqsud Shayzoda **1908-yili** Ozarbayjonning Agdash (Oqtosh) shahrida ziyoli oilada tug‘ilgan.

- Otasining kasbi **shifokorlik** bo‘lib, she’riyatni nihoyatda sevgan, farzandlariga ham adabiyotga muhabbat tuyg‘usini singdirgan inson edi.

- ***1928-yili u hurfikrliligi, ya'ni Ozarbayjonni mustaqil davlatga aylantirish haqidagi erkin fikrlari uchun ayblanib, Toshkentga badarg'a qilinadi.***

- Ayni shu davrdan boshlab to umrining so‘ngiga qadar Shayxzodaning butun hayoti **O‘zbekiston** bilan bog‘lanadi.

- Ijodkor avval turli gazeta va jurnallar tahririyatlarida muharrir, 1935-1938-yillarda O‘zbekiston Fanlar komiteti qoshidagi Til va adabiyot institutida ilmiy xodim, 1938-yildan hayoti so‘ngigacha (umrining oxirigacha) Nizomiy nomli Toshkent davlat pedagogika instituti o‘zbek mumtoz adabiyoti kafedrasi o‘qituvchisi bo‘lib ishladi.

- Shayxzodaning dastlabki ijod namunalari 1929-yildan e’lon qilina boshlandi. 30-yillarda shoirning «O‘n she’r», «Undoshlarim», «Uchinchi kitob», «Jumhuriyat» nomli to‘plamlari dunyo yuzini ko‘radi.

Ilk ijod

Butun insoniyatga tahdid solayotgan fashizmni yo‘q qilish, hayotni, tiriklikni, shon-u sharafni (tinchlikni) saqlash, xalqni ruhan yengilmaslikka, matonatga da’vat etgan asarlari:

- «Kurash nechun»;
- «Jang va qo‘shiq»;
- «Kapitan Gastello»;
- «Ko‘ngil deydiki» kabi to‘plamlar.

- «Jaloliddin Manguberdi» dramasi

- «Mirzo Ulug‘bek» dramasi

Mashhur dramasi

Ana shu 2 dramadagi bosh qahramonlar: **Jaloliddin Manguberdi** va **Mirzo Ulug`bek** rollarini O`zbekiston xalq artisti **Shukur Burxonov** ijro etgan!

«Toshkentnoma» dostoni

- Qadim poytaxtimiz Toshkent haqida teran falsafiy va nihoyatda ehtirosli tuyg‘ularga boy asar.

- Shoir **1967-yilning 19-fevralida** xastalikdan vafot etadi. Uning vafotidan so'ng **6** jildlik «Asarlar»i nashr etiladi. Mustaqillik yillarida marhum Maqsud Shayxzoda ijodi va qilgan xizmatlari haqiqiy qadr topib, **2001-yili «Buyuk xizmatlari uchun» ordeni** bilan taqdirlandi.

MIRTEMIR VA MAQSUD SHAYXZODA

Ijodkor haqida xotiralar to`plami

“ISKANDAR ZULQARNAYN”

ERTAK-DOSTONI

ISKANDAR ZULQARNAYN KIM?

- **Aleksandr Makedoniya poytaxti Pelleda mil. avv. 356-yilda tug’ildi.**
- **Otasi Makedoniya shohi Filipp II.**
- **Onasi Olimpiada – Molos shohi Iprning qizi.**

Aleksandrning yoshlik yillari haqida juda kam ma’lumot saqlanib qolgan. Antik manbalarda qayd qilinishicha, u bolaligida tengdoshlari orasida o’zining alohida qobiliyati bilan ajralib turardi. Aqlli, jasur, mag’rur va izzattalab bo’lgan. 16 yoshida Aleksandr janglarda qatnashib harbiy qobiliyati va jasorati bilan hammani lol qoldirgan.

MUSTAHKAMLASH

Zehningizni sinang! Asarlarni davrlar bo`yicha ajrating.

1 "Ko'ngil deydiki"	"Olqishlarim" 2	4 "Uchinchi kitob"	"Chorak asr devoni" 12
8 "Kurash nechun"	"Shu'la" 10	11 "Kapitan Kastello"	"Undoshlarim" 5
7 "Zamon torlari"	"Jumhuriyat" 9	6 "O'n besh yilning daftari"	"O'n she'r" 3

E’TIBORINGIZDAN XURSANDMIZ!